

Інструкція до практичного заняття

Тема: Особливості розвитку та діагностики пам'яті у дітей

Мета: систематизувати, узагальнити знання студентів з теоретичних питань теми «Особливості розвитку та діагностики пам'яті у дітей». Формувати вміння здобувачів фахової передвищої освіти використовувати теоретичні знання в професійній діяльності, враховувати психологічні особливості дітей та відповідні методи дослідження. Розвивати психологічну компетентність студентів, аналітичні здібності, критичне мислення. Виховувати допитливість та активність щодо професійного саморозвитку.

Тип заняття: практичний.

Засоби навчання: інтерактивна дошка Padlet, інструкція до практичного заняття, практичні ситуації та ділові ігри.

Література:

1. Вікова психологія і психодіагностика : підручник / Л. Г. Терещка. Київ : Слово, 2016. 608 с.
2. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посіб. / І.М. Галян. – К.: Академвидав, 2011. – 464 с.
3. Грінцова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
4. Методи діагностики психічного розвитку дітей / І. М. Гоян, А. А. Палій // За ред. А.А. Палія. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. – 652 с.
5. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу [текст] : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с.

Хід заняття

1. Актуалізація опорних знань

1. Пам'ять як процес, здібність і властивість особистості.
2. Пам'ять немовляти.
3. Розвиток пам'яті в ранньому дитинстві.
4. Види пам'яті у дошкільному віці.
5. Виникнення елементів довільності пам'яті.
6. Розвиток видів пам'яті молодшого школяра.
7. Психолого-педагогічні умови розвитку пам'яті дітей.
8. Методи діагностики пам'яті дітей.

2. Практична частина

А) Перевірка домашнього завдання

- бліц-опитування «Психологічний словник».

Б) Презентація доповідей, рефератів:

1. Види пам'яті у дошкільному віці.
2. Виникнення елементів довільності пам'яті.
3. Розвиток видів пам'яті молодшого школяра.
4. Психолого-педагогічні умови розвитку пам'яті дітей.

В) Практичне виконання психологічних завдань.

Ознайомлення з методиками діагностики

ДОШКІЛЬНИЙ ВІК

1. Діагностика мимовільного запам'ятовування

Для дослідження мимовільного характеру запам'ятовування в дошкільному віці використовуються наступні два методичні прийоми:

1. В інструкції не дається установки на запам'ятовування.

Стимульний матеріал: набір з 10 картинок:

1. Риба.	6. Санки.
2. Відро.	7. Ялинка.
3. Лялька.	8. Чашка.
4. Молоток.	9. Годинник.
5. Портфель.	10. Телевізор.

Процедура виконання

Картинки пред'являються по одній (приблизно 1 картинка в секунду). Обстежуваний повинен відтворити весь набір картинок на вербальному рівні (назвати те, що намальоване на картинках).

Порядок відтворення не має значення. У протоколі фіксується кількість правильно відтворених картинок.

Обробка результатів

За кожною правильно відтвореною назвою виставляється 1 бал.

Рівні оцінки результатів:

- 1-й рівень – 10-9 правильних назв (балів);
- 2-й рівень – 8-7;
- 3-й рівень – 6-5;
- 4-й рівень – 4-3;
- 5-й рівень – 2 і менш.

2. Приготуйте набір із 16 картинок, що зображають добре знайомі дітям предмети (гриб, цибуля, заєць, кульки, собака, мило, риба, книга, щітка, коза, ялинка, півень, відерце, олівець, праска, прапорець).

Запропонуйте дитині познайомитися з цікавими картинками: «Я зараз тобі покажу картинки, а ти уважно на них подивися». Перед дитиною не ставиться завдання запам'ятати. Картинки пред'являються послідовно одна за одною, час показу – 5 с. Після демонстрації картинок робиться невелика пауза, після чого дитині несподівано пропонується відтворити по пам'яті назви всіх зображених на картинках предметів: «Назви картинки, які ти запам'ятав». Допомогати дитині в процесі відтворення не треба. Можна

тільки стимулювати процес пригадування: «А які ти ще пам'ятаєш картинки? Постарайся ще пригадати».

Зафіксуйте порядок відтворення картинок. Після того, як переконаєтеся, що дитина більше нічого не пам'ятає, змішайте картинки з іншими і запропонуйте відібрати ті, які вона розглядала (всього картинок повинно бути не більше 22). Зафіксуйте, які картинки дитина впізнала.

3. Діагностика довільного запам'ятовування

Для вивчення довільного характеру запам'ятовування у дошкільному віці існують також два методичні прийоми:

1. Приготуйте набір із 16 картинок, аналогічний за змістом і трудністю набору при мимовільному запам'ятовуванні (годинник, лійка, муха, окуляри, будинок, м'яч, кран, качка, стіл, кавун, вікно, човен, парасолька, чашка, санки, відерце).

Запропонуйте дитині запам'ятати якомога більше картинок, щоб потім їх пригадати: «Я покажу тобі картинки, а ти їх уважно розглянь і постарайся запам'ятати, потім розповіси, які картинки ти запам'ятав». Час показу кожної картинки – 5 с. Після показу зробіть паузу, можна поговорити з дитиною на нейтральні теми, потім запропонуйте пригадати картинки. Зафіксуйте порядок відтворення. Повторіть процедуру впізнавання, як у першому експерименті (при мимовільному запам'ятовуванні).

Порівняйте результати. З'ясуєте, в якому експерименті дитина запам'ятала більше картинок, який вид пам'яті – довільний або мимовільний – виявився продуктивнішим. Зверніть увагу, які картинки діти запам'ятовують частіше, чи однакові картинки запам'ятовують хлопчики і дівчатка? Проаналізуйте поведінку дітей у дослідах (ставлення до завдання, уміння утримувати мнемічну задачу, відношення до матеріалу, мовні реакції і т. п.).

2. Стимульний матеріал: набір з 10 картинок:

1. М'яч.	6. Шапка.
2. Яблуко.	7. Матрьошка.
3. Гриб.	8. Курча.
4. Морквина.	9. Мак.
5. Метелик.	10. Вантажівка.

Інструкція: «Я тобі показуватиму картинки, а ти постарайся запам'ятати, що на них намальоване».

Процедура виконання

Картинки пред'являються по одній. Обстежуваний повинен відтворити весь набір картинок. Порядок відтворення не має значення. У протоколі фіксується кількість правильно відтворених назв картинок.

Обробка результатів

За кожну правильно відтворену назву виставляється один бал.

Рівні оцінки результатів:

- 1-й рівень – 10-9 правильних назв (балів);
- 2-й рівень – 8-7;
- 3-й рівень – 6-5;
- 4-й рівень – 4-3;
- 5-й рівень – 2 і менш.

Аналіз результатів проводиться також, як і при використанні першого методичного прийому

4. Діагностика оперативного слухового запам'ятовування

Призначення. Визначення обсягу безпосереднього запам'ятовування словесного матеріалу.

Устаткування: набір з 10 слів: 1. Будинок. 6. Молоко. 2. Сонце. 7. Стіл. 3. Ворона. 8. Сніг. 4. Годинник. 9. Вікно. 5. Олівець. 10. Книжка.

Інструкція: «Я прочитаю (назву) тобі декілька слів, а ти постарайся їх запам'ятати і потім повторити».

Процедура виконання Слова пред'являють у повільному темпі (приблизно 1 слово в секунду). Весь набір слів пред'являють одноразово і виразно. Потім слова відразу відтворюються обстежуваним.

Порядок відтворення значення не має. У протоколі фіксується кількість правильно відтворених слів.

Обробка результатів

За кожне правильно відтворене слово виставляється по 1 балу. Зміна слова вважається помилкою (сонце – сонечко, вікно – вікна). Рівні оцінки результатів: 1-й рівень – 10-9 правильно відтворених слів (балів); 2-й рівень – 8-7; 3-й рівень – 6-5; 4-й рівень – 4-3; 5-й рівень – 2 і менш.

5. Діагностика співвідношення мимовільної і довільної пам'яті

Підготовка дослідження

Підібрати 3 набори предметних малюнків розміром 5×7 см (по 16-25 у кожному) так, щоб кожний можна було розкласти на 4 групи, наприклад: тварини, фрукти, овочі, одяг.

Проведення дослідження

Проводять 3 серії експерименту через день індивідуально з дітьми 3–7 років. У кожній серії використовується новий набір малюнків, беруть участь одні й ті ж самі діти.

Перша серія

Вивчення пасивного мимовільного запам'ятовування.

Дитині показують картинки із зображеннями різних предметів, які вона повинна роздивитись. Не ставлять завдання запам'ятати, говорять: «Я зараз покажу картинки, а ти уважно подивись на них». Малюнки експонуються послідовно один за одним. Після демонстрації одного з наборів дитину просять: «Назви малюнки, які ти запам'ятала».

Друга серія

Вивчається активне мимовільне запам'ятовування, коли при запам'ятовуванні використовується прийом класифікації матеріалу. Дитині

пропонують розкласти другий набір на 4 групи: «Що до чого підходить?» Після виконання завдання малюнки забирають і просять дитину пригадати і перерахувати всі малюнки за рядами.

Третя серія

Вивчення довільного запам'ятовування. Дітям, які брали участь у двох попередніх серіях, показують третій набір картинок і пропонують запам'ятати якомога більше малюнків для того, щоб потім їх пригадати. Засоби і прийоми запам'ятовування не вказують. Кожна картинка експонується протягом 3 секунд. Після показу всіх картинок діти відтворюють по пам'яті предмети, що були на них зображені.

Обробка даних Підраховують середнє арифметичне кількості відтворених назв предметів у кожній віковій групі. Отримані дані оформляють у таблиці.

Продуктивність запам'ятовування

Вік дітей	К-сть дітей	I серія – мимовільне пасивне запам'ятовування	II серія – мимовільне активне запам'ятовування	III серія – довільне запам'ятовування
3–4 р.				
4–5 р.				
5–6 р.				
6–7 р.				

Співвідносять середні показники обсягу запам'ятовування за кожною серією експерименту і віку дітей. Встановлюють продуктивність різних видів запам'ятовування протягом дошкільного віку, а також співвідношення показників, що були отримані у тих самих дітей при різних видах запам'ятовування. Виявляють, як діти різного віку справляються із завданням пригадати матеріал, з якого віку починають використовувати способи запам'ятовування і які.

5. Діагностика ефективності запам'ятовування осмисленого матеріалу

Підготовка дослідження

Підібрати 10 слів, які добре знайомі дитині і 10 слів, які мало знайомі; скласти ряд з 10 безглузвих складів. Підібрати 3 рядки з 10 слів у кожному: легкий, більш складний і найскладніший для найменування узагальнюючим словом.

Проведення дослідження

Експеримент проводиться індивідуально з дітьми 3–7 років. Дитині зачитують слова, попередньо пояснюючи, що вона має запам'ятати якомога більше слів.

Перша серія

Має три підсерії, коли дитина повинна запам'ятати:

- 1) 10 добре їй знайомих слів;

2) 10 малознайомих слів;

3) 10 безглузких складів.

Друга серія

Містить дві підсерії з варіаціями матеріалу для запам'ятовування:

I підсерія:

1) 10 слів, які легко узагальнюються одним словом (наприклад, каструля, сковорода, тарілка, миска, чашка, ложка, виделка, склянка, чайник, глечик – посуд);

2) 10 слів, більш складних для найменування узагальнюючим словом (наприклад, курка, гуска, індик, соловей, горобець, лебідь, синиця, павич, ворона, лелека – птахи).

II підсерія:

1) 10 предметів, легких для найменування узагальнюючим словом (наприклад, стіл, стілець, шафа, ліжко, комод, табурет, диван, крісло, пуфик, тумбочка – меблі);

2) 10 предметів, більш складних для узагальнення (наприклад, велосипед, автомобіль, вантажівка, мотоцикл, потяг, човен, корабель, автобус, трамвай, метро – транспорт);

3) 10 предметів, дуже складних для узагальнення (зошит, олівці, фарби, кнопки, скріпки, ручка, пенал, лінійка, альбом, чорнило – канцтовари). Підсерії проводять з одними і тими ж дітьми з інтервалом не менше 15 хв.

Обробка даних. За всіма серіями і підсеріями підраховують відсоток слів, які запам'яталися. Результати заносять у таблиці .

Ефективність запам'ятовування словесного матеріалу від ступеня його осмисленості (I серія)

Вік дітей	Середня кількість відтвореного матеріалу		
	добре знайомих слів	незнайомих слів	безглузких слів
3–4 роки			
4–5 років			
5–6 років			
6–7 років			

Ефективність запам'ятовування слів і предметів залежно від опосередкування словом (II серія)

Характер матеріалу	Кількість дітей							
	3–4 роки		4–5 років		5–6 років		6–7 років	
	Підсерії							
	I	II	I	II	I	II	I	II
Легкий для називання узагальненим словом								
Складніший для називання узагальненим словом								
Дуже складний для називання узагальненим словом								

Роблять висновки, як залежить запам'ятовування від ступеня продуманості, зрозумілості для дитини матеріалу, який названий узагальнюючим словом предметів і понять.

5. Вивчення ролі слова в процесі мимовільного запам'ятовування

Підготовка дослідження

Підготувати аркуші картону і маленькі картки із зображенням знайомих і легких для називання предметів (м'яч, корабель, качка, ведмідь та ін.), картки із зображенням малознайомих дитині музичних інструментів і «креслень», що нічого не зображають.

Підготувати аркуші картону з малюнками, які відповідають малюнкам на картках.

Проведення дослідження

Експеримент проводиться індивідуально з дітьми 4–7 років.

Перша серія

Перед дитиною кладуть чисті аркуші картону і дають маленькі карточки із зображенням предметів. Просять розкласти карточки на аркушах картону, так, щоб закрити ними аркуші. В цій серії немає завдань стосовно тих предметів, які намальовані на картонках, тому необхідність свідомого сприймання цих предметів не створюється. Через певний час дитину запитують, що намальовано на картонках.

Друга серія

Використовують ті ж картки, аркуші картону з малюнками. Дитину просять закрити аркуші картону картками так, як у грі в лото. В цій серії необхідно усвідомити, що намальовано на картках для того, щоб знайти відповідну картку на великому аркуші. Через певний час дитину запитують, що намальовано на картках.

Третя серія

Використовують картки і аркуші картону з малюнками. Досліди проводять так само, як і в другій серії, але голосно називають предмет, який зображений на картці. Досліди другої серії проводять у трьох варіантах (картинки, музичні інструменти і «креслення»), а досліди третьої серії – у двох варіантах (картинки, «креслення»). Обробка даних Підраховують кількість карток, що запам'ятались для кожного віку в усіх серіях експерименту. Результати у відсотках заносять у таблицю. Аналізують особливості процесу мимовільного запам'ятовування і називання. У випадку «креслень», що нічого не зображають, з'ясовують, чи випадкова назва, як дитина дійшла до неї, на які ознаки предмету вона орієнтувалась при цьому, як пояснює дану назву. Роблять висновки про вікові зміни мимовільного запам'ятовування, які пов'язані з найменуванням предметів; яка ефективність запам'ятовування за умови називання предмета словом.

Результати мимовільного запам'ятовування при словесному підкріпленні

Вік дітей	Серії					
	I	II			III	
		1 варіант	2 варіант	3 варіант	1 варіант	2 варіант
4–5 р.						
5–6 р.						
6–7 р.						

6. Діагностика залежності обсягу довільної образної пам'яті від змісту запам'ятовуваного матеріалу

Підготовка дослідження

Підібрати 6 добре знайомих дитині предмети, без смислових зв'язків між ними; 6 картинок розміром 7,5×7,5 см., наприклад, із зображенням півня, ляльки, коника, поросяти, тролейбуса, човна; зробити 6 карток розміром 6×6 см. на кожній з яких намальована кольоровим контуром геометрична фігура: коло, квадрат, трикутник, прямокутник, трапеція, п'ятикутник; приготувати аркуші паперу, 6 кольорових олівців.

Проведення дослідження

Експеримент проводиться індивідуально з дітьми 4–7 років і складається з 3-х серій, які різняться між собою змістом матеріалу, що запам'ятовується: предмети, картинки, геометричні фігури. Матеріал для експерименту завжди розташовують хаотично на певній відстані один від одного. Час експозиції – 20 с. Дитину просять: «Уважно подивись на предмети, які лежать на столі, запам'ятай їх, а потім назви». При відтворенні геометричних фігур дитину просять намалювати їх, пропонують папір і кольорові олівці. Якщо дитина зображає фігури невідповідним кольором, її запитують: «Якого кольору були фігури? Чому ти взяла олівець іншого кольору?».

Обробка даних

Підраховують кількість відтвореного матеріалу за всіма серіями експерименту, результати заносять у таблицю. З'ясовують, який матеріал

краще запам'ятовувався дітьми. Особливо слід проаналізувати результати запам'ятовування геометричних фігур, виявляючи, чи відповідає колір, обраний дитиною для зображення, взірцю. Необхідно вказати чи є зафарбовані або частково зафарбовані фігури, чи зобразила дитина нові фігури.

Залежність обсягу довільної образної пам'яті від змісту матеріалу для запам'ятовування

Вік дітей	Матеріал для запам'ятовування		
	Предмети	Картинки	Геометричні фігури
5–6 років			
6–7 років			

7. Діагностика наочно-образного запам'ятовування

Підберіть для занять з дітьми різноманітний наочний матеріал: іграшки, предмети, картинки із зображенням добре знайомих предметів, а також малознайомі предмети або їх зображення (по 10 у кожному наборі). Кількість наборів довільне, але не більше 3-4.

Завдання 1. Запропонуєте дитині розглянути пред'явлені іграшки і запам'ятати їх. Через деякий час запропонуєте пригадати і описати кожен. Зафіксуйте, які іграшки дитина запам'ятала і які ознаки змогла виділити й описати (колір, форму, деталі і т. п.).

Завдання 2. Пред'явіть інший набір іграшок або картинок, запропонуєте кожен описати і запам'ятати. Проаналізуйте, як впливає опис іграшок на запам'ятовування і відтворення. Порівняйте отримані дані. Надалі завдання 1 і 2 можна варіювати, використовуючи різний матеріал. Головне завдання – навчити кожен дитину уважно розглядати об'єкт, що запам'ятовується, складати про нього точне детальне уявлення, описувати його якомога більш повно і при запам'ятовуванні, і при відтворенні. Оволодіння прийомами відображення образу є однією з головних умов успішності мнемічної діяльності дітей 4–5 років.

8. Методика «Вивчи слова»

Мета: методика визначає динаміку процесу заучування дітей 5–7 років. Дитина отримує завдання за кілька спроб вивчити напам'ять і безпомилково відтворити ряд, що складається з 12 слів.

Стимульний матеріал: дерево, лялька, вилка, квітка, телефон, стакан, птиця, пальто, лампочка, картина, людина, книга.

Хід дослідження

Запам'ятовування ряду проводиться так. Після кожного чергового його прослуховування дитина намагається відтворити весь ряд. Експериментатор зазначає кількість слів, яку дитина під час даної спроби згадала і назвала правильно, і знову зачитує той же самий ряд. І так шість разів поспіль, поки не будуть отримані результати відтворення ряду за шість спроб.

Оцінка результатів

10 балів – дитина запам'ятала і безпомилково відтворила всі 12 слів за 6 або менше спроб;

8-9 балів – малюк запам'ятав і безпомилково відтворив за 6 спроб 10-11 слів;

6-7 балів – дитина запам'ятала і безпомилково відтворила за 6 спроб 8-9 слів;

4-5 балів – дитина запам'ятала і безпомилково відтворила за 6 спроб 6-7 слів;

2-3 бали – дитина запам'ятала і безпомилково відтворила за 6 спроб 4-5 слів;

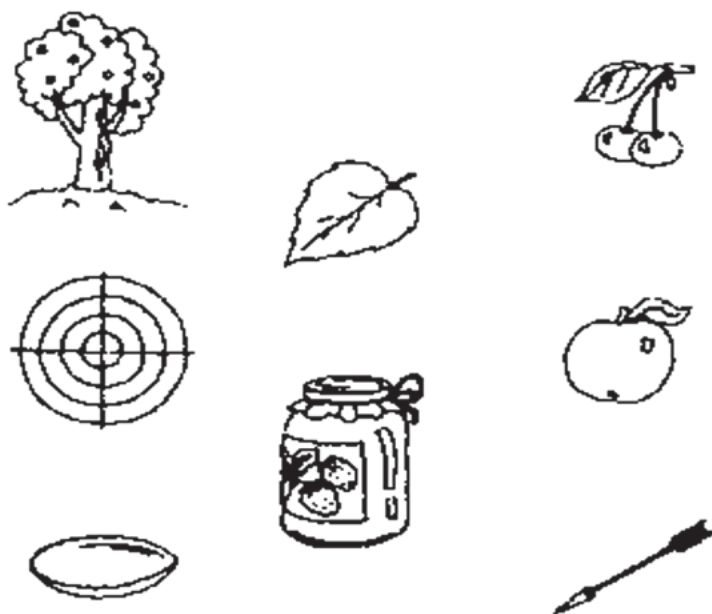
0-1 бал – дитина запам'ятала і безпомилково відтворила за 6 спроб не більше 3 слів.

Висновки про рівень розвитку: 10 балів – дуже високий; 8-9 балів – високий; 4-7 балів – середній; 2-3 бала – низький; 0-1 бал – дуже низький.

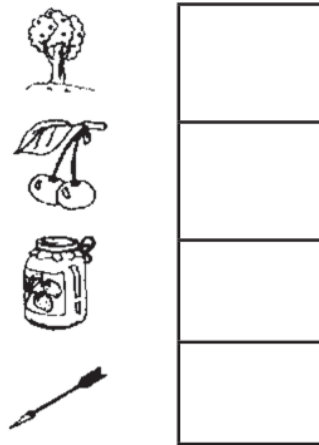
9. Методика діагностики асоціативної пам'яті дітей 3-6 років

Це розвивально-діагностична методика, проводиться у вигляді індивідуальної бесіди з дитиною.

Зміст бесіди: Дослідник пропонує дитині пограти в гру на запам'ятовування малюнків. Пред'являючи стимульний матеріал, говорить: – Намальовані предмети легко запам'ятати, якщо знайти між ними зв'язок. Так, листочок пов'язаний з деревом. З яким предметом у порожньому квадраті пов'язана стріла, інші малюнки?

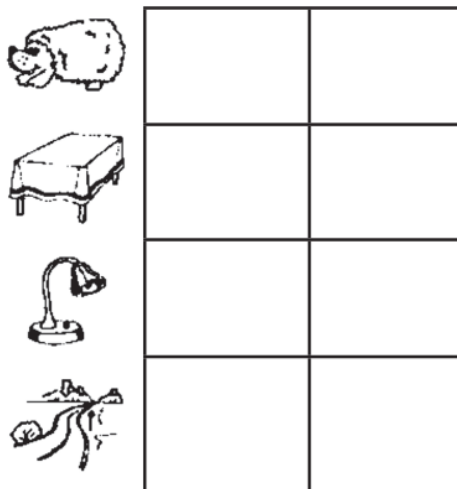
– Ти легко запам'ятаєш всі малюнки, якщо відчуєш їх смак і запах. – Якщо ти подивишся на малюнок зліва, то легко згадаєш другий предмет і намалюєш його в порожньому квадраті.

– Ще малюнки можна запам'ятовувати, уявляючи, що ти граєш з намальованими предметами, як ніби ти чіпаєш їх. Відчуй, уяви, як ти чіпаєш предмети і все легко запам'ятеється.

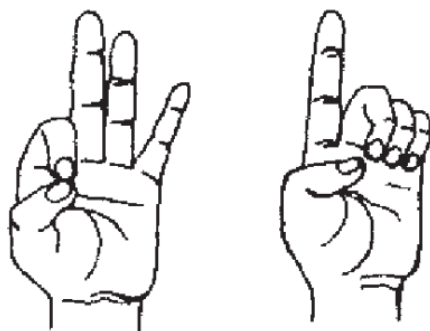
– Якщо ти подивишся на малюнок зліва, то легко згадаєш інші предмети і намалюєш їх.

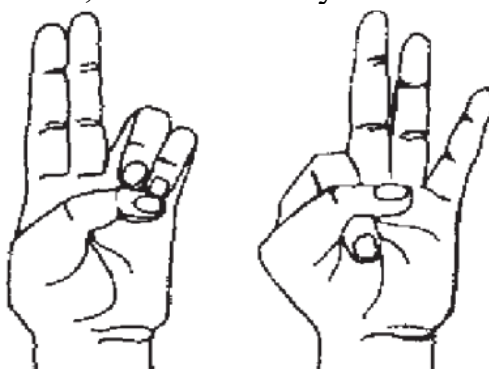
10.Методика діагностики рухової пам'яті дітей 3-6 років

Проводиться у вигляді індивідуальної гри з дитиною. Дослідник просить дитину повторити за ним певну послідовність рухів, наприклад, доторкнутися

лівою рукою правого вуха, посміхнутися, сісти і т. д. Або скопіювати певне положення пальців: – Ти зможеш скласти пальчики так, як показано на малюнках?

– Дуже добре! А тепер склади пальчики, не дивлячись на малюнок. Ми віримо, що ти граєш чесно. – Ти чудово впорався зі схожим завданням. Склади пальчики так само, як на малюнку.

– Вийшло? А тепер зроби те ж саме, не дивлячись на малюнок. – А тепер пальчики на правій руці склади так, як на малюнку 1, а пальчики лівої руки склади, як показано на малюнку 2. Дуже добре! Важливо відзначити, що за тим, наскільки добре розвинена в дитини тонка моторика рук, можна судити і про рівень розвитку в неї мовлення. Це пов'язано з тим, що центри, які відповідають за мовлення і дрібну моторику, розташовані поруч у мозку. Розвиваючи пальці рук дитини (малювання, вирізання ножицями, ліплення, нанизування намистинок на нитку тощо), ви також розвиваєте її мовлення.

11.Методика дослідження довготривалої пам'яті дітей 4–6 років

Проводиться у вигляді індивідуальної гри. У цих завданнях також визначається запас знань дитини, її ерудиція. Дослідник, пред'являючи стимульний матеріал, звертається до дитини: – Як ти думаєш, де чий будинок?

– Помісти кожну тваринку в свою хатку.

– З яких казок ці герої?

– Яку з цих казок ти б хотів послухати? Чим тобі подобаються ці казки? – Згадай, яким казковим героям належать ці речі?

– Які казки тобі згадуються, коли ти чуєш слова: 1. «Я не їла, я не пила...» («Коза-Дерева»); 2. «Я тебе з'їм...» («Колобок»); 3. «Приплинь, приплинь до бережка...» («Івасик-Телесик») Запитання для хлопчика 1. Скільки всього вікон у твоїй квартирі? 2. Якого кольору пальто у твоєї мами? 3. Коли ти в останній раз сміявся і чому? 4. Що ти їв вчора за вечерею? 5. Хто написав казку «Червона шапочка»? («Ш. Перро») 6. Ложка, якою ти їси, тепла чи холодна? 7. Коли ти в останній раз їздив на машині?

Запитання для дівчинки

1. Скільки під'їздів у будинку, в якому ти живеш?
2. Якого кольору плаття на твоїй улюбленій ляльці?
3. Як звуть ваших сусідів?

4. Що ти їла вчора на сніданок?
5. Назви або напиши номер свого будинку чи своєї квартири.
6. Скільки дерев росте на твоєму подвір'ї?
7. Якого кольору очі у твоєї бабусі? Щоб визначити, наскільки розвинена в дитини довготривала пам'ять, можна також використовувати наступний прийом: побувавши з дитиною в якому-небудь місці, попросити її на наступний день описати, що вона там бачила, що робила і т. д. Заодно тут досліджується і її спостережливість, рівень розвитку мовлення.

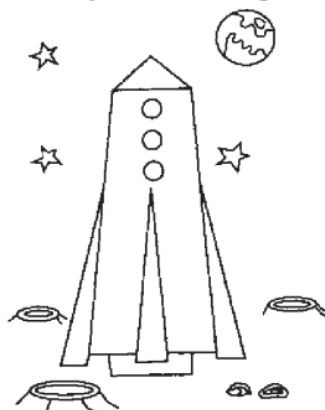
12. Малювання по пам'яті (діагностика короткочасної пам'яті дітей 4–6 років)

Дитині пред'являється для запам'ятовування на 1 хв. нескладна картинка, потім дорослий її прибирає, і малюк повинен намалювати картинку по пам'яті. Як варіант даного завдання: домалювати по пам'яті відсутні частини, деталі малюнка.

Завдання 1

Інструкція перед пред'явленням: «Постарайся запам'ятати всі частини і деталі ракети». Інструкція після пред'явлення: «Згадай і домалюй всі частини ракети. Можна почати малювати знизу, а можна – зверху».

Стимульний матеріал

Завдання 2

– Запам'ятай всі предмети на картинці. Тобі буде легше це зробити, якщо спочатку запам'ятаєш всі предмети на найближчому до тебе даху, потім – на дальших дахах, потім – предмети в небі.

– Закрий очі і перерахуй все, що ти бачив на малюнку. Назви, що було на найближчому даху, потім назви все, що було на інших дахах. А потім – намальоване в небі.

– Коли запам'ятовуєш правильно, легко згадати і намалювати відсутні предмети з картинки, яку ти розглядав.

13. Складання картинки по пам'яті з частинок (діагностика короткочасної пам'яті дітей 4–6 років)

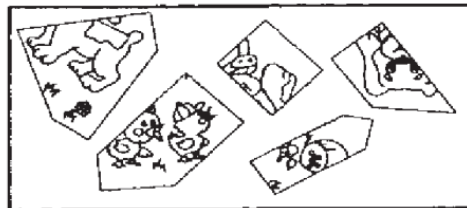
Для цього завдання необхідно дві однакові картинки. Одну з картинок показують дитині протягом 30 секунд для запам'ятовування. Другу картинку треба попередньо розрізати на кілька частин (чим складніша картинка і більша кількість частин, тим важче завдання). Після цього зразок прибирають, і дитина повинна по пам'яті скласти картинку із запропонованих їй окремих фрагментів. – Просто розглянь картинку

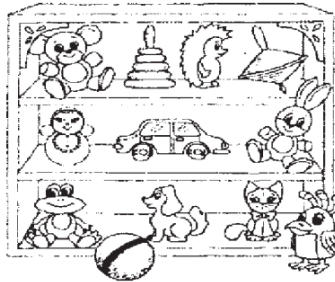
– Виріж частинки і виклади з них картинку з собачкою і курчатами. У тебе відмінно вийде!

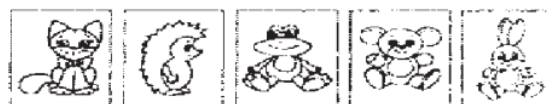
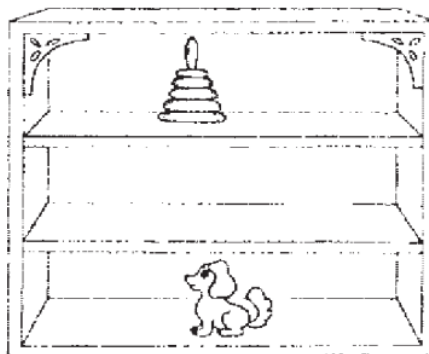
– Якщо частинок не вистачає – домалуй їх сам.

– Розглянь іграшки, що стоять на полицях, запам'ятай їх сусідів справа і зліва. Спочатку розглянь іграшки на нижній полиці, потім – на середній, і лише потім – на верхній.

– Розклади іграшки на полицях цієї шафи так, як вони стояли, коли ти їх розглядав. Відсутні іграшки домалуй.

МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК

1. Методика «Оперативна пам'ять» (для дітей 6–12 років)

Методика застосовується для вивчення рівня розвитку короточасної пам'яті. Випробуваному вручається бланк, після чого експериментатор дає наступну інструкцію. Інструкція: «Я буду зачитувати числа – 10 рядів з 5 чисел у кожному (кількість рядів, які використовуються в методиці, варіюється від 5

рядів по 4 числа в кожному до максимального з урахуванням вікових особливостей).

Ваше завдання – запам'ятати ці числа (5 або 4) у тому порядку, в якому вони прочитані, а потім в умі скласти перше число з другим, друге з третім, третє з четвертим, четверте з п'ятим, а отримані чотири суми записати у відповідному рядку бланка. Наприклад: 6, 2, 1, 4, 2 (записується на дошці або папері). Складаємо 6 і 2 – виходить 8 (записується), 2 і 1 – виходить 3 (записується); 1 і 4 – виходить 5 (записується); 4 і 2 – виходить 6 (записується)».

Якщо у випробуваного є запитання, експериментатор повинен відповісти на них і приступити до виконання тесту. Інтервал між читанням рядів – 25-15 секунд залежно від віку. Підраховується кількість правильно знайдених сум (максимальна їх кількість – 40). З урахуванням вікових особливостей використовуються наступні норми:

6–7 років – 10 сум і більше; 8-9 років – 15 сум і більше; 10–12 років – 20 сум і більше.

Методика зручна для групового тестування. Процедура тестування займає мало часу – 3-5 хв. Для отримання більш надійного показника оперативної пам'яті тестування можна через деякий час повторити, використовуючи інші ряди чисел.

Тестовий матеріал
Зразок бланка

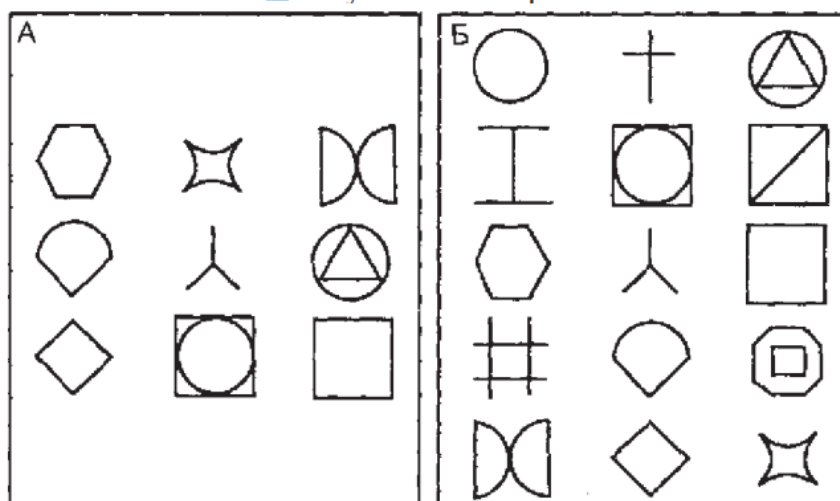
№ рядка	Сума
1	
2	
...	

Зміст методики						Ключ	
1.	5	2	7	1	4	1.	7985
2.	3	5	4	2	5	2.	8967
3.	7	1	4	3	2	3.	8575
4.	2	6	2	5	3	4.	8878
5.	4	4	5	1	7	5.	8968
6.	4	2	3	1	5	6.	6546
7.	3	1	5	2	6	7.	4678
8.	2	3	6	1	4	8.	5975
9.	5	2	6	3	2	9.	7895
10.	3	1	5	2	7	10.	4679

2. Методика «Запам'ятай малюнки»

Мета: методика призначена для визначення обсягу короткочасної зорової пам'яті дітей 6–10 років.

Стимульний матеріал

Хід дослідження

Діти отримують картинки. Їм дається інструкція приблизно наступного змісту: «На цій картинці представлені дев'ять різних фігур. Постарайся запам'ятати їх, а потім упізнати на іншій картинці, яку я тобі зараз покажу. На ній, крім дев'яти раніше показаних зображень, є ще шість таких, які ти до цих пір не бачив. Постарайся впізнати і показати на другій картинці тільки ті зображення, які ти бачив на першій з картинок». Час експозиції стимульної картинки складає 30 секунд. Після цього дану картинку прибирають з поля зору дитини і замість неї їй показують другий картинку. Експеримент триває до тих пір, поки дитина не впізнає всі зображення, але не довше ніж 1,5 хвилини.

Оцінка результатів

10 балів – дитина впізнала на картинці всі дев'ять показаних їй зображень, витративши на це менше 45 сек.

9-8 – дитина впізнала на картинці 7-8 зображень за час від 45 до 55 сек.

7-6 – дитина впізнала 5-6 зображень за час від 55 до 65 сек.

5-4 – дитина впізнала 3-4 зображення за час від 65 до 75 сек.

3-2 – дитина впізнала 1-2 зображення за час від 75 до 85 сек.

1-0 – дитина не впізнала на картинці жодного зображення протягом 90 секунд і більше.

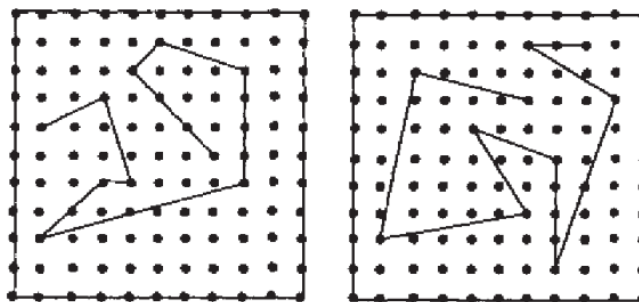
Висновки про рівень розвитку – 10 балів – дуже високий; – 8-9 балів – високий; – 4-7 балів – середній; – 2-3 бала – низький; – 0-1 бал – дуже низький.

3. Методика «Визначення обсягу короткочасної зорової пам'яті дітей 6–10 років»

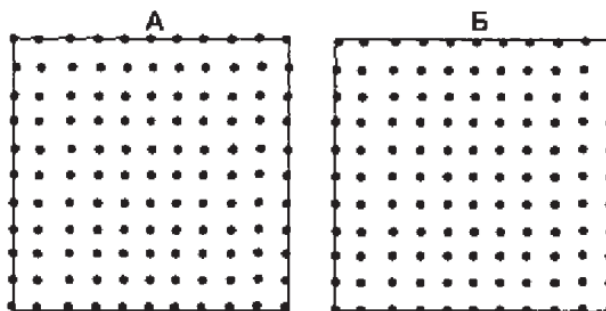
Хід дослідження

Дитині по черзі пропонують кожен з двох малюнків. Після пред'явлення кожної частини малюнка А і Б, дитина отримує трафаретну рамку з проханням намалювати на ній усі лінії, які вона бачила і запам'ятала на кожній частині малюнка.

Стимульний зображення ламаних ліній

Трафаретні рамки для відтворення

Якісна оцінка результатів

За результатами двох дослідів встановлюється середня кількість ліній, яку дитина відтворила по пам'яті правильно. Правильно відтвореною вважається лінія, довжина і орієнтація якої не набагато відрізняються від довжини та орієнтації відповідної лінії на вихідному малюнку (відхилення початку і кінця лінії не більш ніж на одну клітку, при збереженні кута її нахилу). Отриманий показник, що дорівнює числу правильно відтворених ліній, розглядається як обсяг зорової пам'яті.

4. Діагностика короткочасної і довготривалої вербальної пам'яті молодших школярів (7–10 років)

Методика «Заучування 10 слів»

Дану методику розробив О.Р. Лурія. Використовується для оцінки стану пам'яті, стомлюваності, активності уваги. Ніякого спеціального устаткування не потрібно. Проте в більшій мірі, чим при використанні решти методик, необхідна тиша: за наявності яких-небудь розмов у кімнаті експеримент проводиться недоцільно.

Перед початком дослідів експериментатор повинен записати в одну строчку ряд коротких (односкладових і двоскладових) слів. Слова потрібно підібрати прості, різноманітні і такі, що не мають між собою ніякого логічного зв'язку. Зазвичай кожен експериментатор користується яким-небудь одним набором слів. Проте необхідно використовувати декілька наборів, щоб діти не могли їх один від одного почути.

У даному експерименті дуже важлива велика точність вимови і незмінність інструкції.

Інструкція складається з декількох етапів.

Перше пояснення: «Зараз я прочитаю 10 слів. Слухати треба уважно. Коли закінчу читати, відразу ж повтори стільки, скільки запам'ятаєш.

Повторювати можна у будь-якому порядку, порядок ролі не грає. Зрозуміло?» Експериментатор читає слова поволі, чітко. Коли випробовуваний повторює слова, експериментатор ставить у своєму протоколі хрестики під цими словами.

Потім експериментатор продовжує інструкцію (другий етап). Друге пояснення: «Зараз я знову прочитаю ті ж самі слова, і ти знову повинен(на) повторити їх – і ті, які вже назвав(а), і ті, які у першій спробі пропустив(а), – всі разом, у будь-якому порядку». Експериментатор знову ставить хрестики під словами, які відтворив випробовуваний. Потім дослід знову повторюється 2, 4 і 5 разів, але вже без яких-небудь інструкцій. Експериментатор просто говорить: «Ще раз». Якщо випробовуваний називає які-небудь зайві слова, експериментатор обов'язково записує їх поряд з хрестиками, а якщо слова ці повторюються, ставить хрестики і під ними.

У випадку, якщо дитина намагається вставляти в процесі дослідження які-небудь репліки, експериментатор її зупиняє. Ніяких розмов під час цього експерименту допускати не можна. Після п'ятикратного повторення слів експериментатор переходить до інших експериментів, а в кінці дослідження, тобто приблизно через 50- 60 хв., знову просить відтворити ці слова (без нагадування). Щоб не помилитися, ці повторення краще відмічати не хрестиками, а кружечками.

Протокол дослідження

Кількість повторень	Ліс	Хліб	Ві-кно	Сті-лець	Вода	Брат	Кінь	Гриб	Гол-ка	Мед	Во-гонь
1	+		+		+	+					
2	+		+			+		+			+
3	+	+			+	+		+			+
4	+	+								+	
5	+	+			+	+		+			+
Через годину		○				○		○			○

За цим протоколом може бути побудована «крива запам'ятовування». Для цього по горизонтальній осі ставляться номери повторень, а по вертикальній – кількість правильно відтворених слів. За формою кривої можна робити деякі висновки щодо особливостей запам'ятовування.

Встановлено, що у здорових дітей молодшого шкільного віку «крива запам'ятовування» носить приблизно такий характер: 5, 7, 9 або 6, 8, 9 або 5, 7, 10 і т. д., тобто до третього повторення випробовуваний відтворює 9 або 10 слів; при подальших повтореннях (всього не менше п'яти разів) кількість відтворених слів 9-10.

Розумово відсталі діти відтворюють порівняно меншу кількість слів (у деяких випадках дебільності спостерігається великий відсоток механічного запам'ятовування і відтворення слів).

Крім того, в наведеному протоколі відмічено, що випробовуваний відтворив одне зайве слово – вогонь; надалі при повторенні, він «застряг» на цій помилці. Такі «зайві» слова, що повторюються, за спостереженнями

окремих психологів, зустрічаються при дослідженні хворих дітей, які страждають поточними органічними захворюваннями мозку. Особливо багато таких «зайвих» слів продукують діти у стані розгальмованості.

«Крива запам'ятовування» може вказувати і на ослаблення активної уваги, і на виражену стомлюваність. Так, наприклад, іноді дитина до другого разу відтворює 8 або 9 слів, а при подальших спробах пригадує все меншу і меншу кількість слів. У житті такий учень зазвичай страждає забудькуватістю і неухважністю. В основі такої забудькуватості лежить скороминуща астенія, виснажуваність уваги. Крива в таких випадках не обов'язково різко падає вниз, іноді вона приймає зигзагоподібний характер, що свідчить про нестійкість уваги, про її коливання. В окремих, порівняно рідкісних, випадках діти відтворюють від разу до разу однакову кількість одних і тих же слів, тобто крива має форму «плато». Така стабілізація свідчить про емоційну млявість, відсутність зацікавленості в тому, щоб запам'ятати більше. Крива типу низько розташованого «плато» спостерігається при недоумстві з апатією (при паралітичних синдромах). Кількість слів, утриманих і відтворених випробовуваним через годину після повторення, в більшій мірі свідчить про пам'ять у вузькому сенсі слова. Користуючись різними, але рівними за трудністю наборами слів, можна проводити цей експеримент повторно з метою перевірки ефективності терапії, оцінки динаміки хвороби і т.д.

14.Рефлексія та підведення підсумків заняття – бліц – опитування студентів.

- Що нового Ви дізналися про особливості розвитку та діагностики пам'яті у дітей на практичному занятті?

Завдання: оцініть інформацію, свої знання, вміння та навички, здобуті Вами під час практичного заняття за рівнем важливості для Вашої професійної підготовки та особистісного розвитку. Для формування відповіді скористайтеся табличкою.

Рефлексія практичного заняття

Кошик для сміття
непотрібна інформація

Інформація, знання, вміння і навички, які я можу використовувати зараз

Валіза
знання, вміння та навички, які важливі у майбутньому

15.Оцінювання знань та умінь здобувачів фахової передвищої освіти.

16.Домашнє завдання:

Підготуватися до практичного проведення методики з діагностики пам'яті у дітей.